Събиране на доказателства

Белгия

1 Тежест на доказване

1.1 Какви са правилата във връзка с тежестта на доказване?

Белгийската правна система прокарва в това отношение разграничение между гражданското и търговското право. Търговското право е специалното право, което се прилага по отношение на търговците, докато гражданското право е общото право.

Разпоредбите относно доказването в областта на гражданското право се съдържат в член 1315 и следващите от Гражданския кодекс (*Code civil*/*Burgerlijk Wetboek*). Това е „затворена система“, в която доказателствените средства са строго регламентирани (за повече подробности вж. въпрос 5а по-долу).

Разпоредбите относно доказването в търговското право се съдържат в член 25 от Търговския кодекс (*Code de commerce*/*Wetboek van Koophandel*). Основните им характеристики са отвореността на системата и относителната свобода по отношение на доказателствените средства по търговски дела. Член 25 от Търговския кодекс гласи: „В допълнение към доказателствените средства, допустими съгласно гражданското право, търговските ангажименти могат да се доказват чрез свидетелски показания във всички случаи, когато съдът прецени, че следва да го допусне, освен в предвидените за специални случаи изключения. Покупките и продажбите могат да се доказват чрез приета фактура, без да се засягат другите доказателствени средства, допустими по силата на търговското право.“

Техническите процесуални аспекти във връзка с доказателствата по граждански и търговски дела се уреждат от член 870 и следващите от Съдебния кодекс (*Code judiciaire*/*Gerechtelijk Wetboek*). Съгласно член 876 от Съдебния кодекс съдът трябва да се произнесе по разглеждания от него спор като спазва разпоредбите относно доказването, приложими за този вид спорове. Следователно спорът може да бъде или с гражданскоправен, или търговскоправен характер.

Доказването на даден факт, хипотеза или твърдение трябва да се извърши от страната, която се позовава на тях. Страната, която иска изпълнението на дадено задължение, трябва да представи доказателства за въпросното задължение. Обратно, страната, която претендира, че е изпълнила дадено задължение, трябва да представи доказателства за плащането или за действието, с което задължението е било погасено (член 1315 от Гражданския кодекс). В съдебните производства всяка страна трябва да представи доказателства за фактите, които твърди (член 870 от Съдебния кодекс: *„actori incumbit probatio“).* След това ответната страна трябва да обори доказателствената сила на тези факти, когато това е възможно и допустимо.

1.2 Съществуват ли правила, които освобождават някои факти от необходимостта да бъдат доказвани? В кои случаи? Възможно ли е да се обори определена правна презумпция чрез представяне на доказателства?

При условие че няма възражения по съображения, свързани с обществения ред или националната сигурност, е възможно да се доказват всякакви факти. Съществуват обаче три ограничения по отношение на правото на представяне на доказателства в хода на производството. Първо, фактът, който ще се доказва, трябва да има отношение към делото. Второ, фактът трябва да бъде убедителен, с други думи трябва да може да допринесе за убеждаването на съда в решението, което трябва да постанови. Трето, трябва да става дума за факт, чието доказване е допустимо: не трябва да се нарушава неприкосновеността на личния живот, професионалната тайна и тайната на кореспонденцията.

Презумпциите обикновено могат да бъдат оборени от ответната страна. Не могат да бъдат оборвани само необоримите (*juris et de jure*) презумпции; всъщност, предоставянето на доказателства, които да ги оборят, е незаконно. Оборимите („*juris tantum*“) презумпции могат да бъдат оспорени чрез представяне на доказателства за противното. Допустимите доказателствени средства в такива случаи са уредени в гражданското право, но не и в търговското право.

1.3 До каква степен съдът трябва да е убеден в даден факт, за да го използва за обосноваване на решението си?

Съдът трябва да бъде убеден от приведените от страните доказателства като се опира на тяхната стойност и правдоподобност. Ако съдът стигне до извода, че представеното доказателство може да допринесе за решаването на спора и че отразява по надежден начин истината по въпроса, той му приписва доказателствена сила. Доказателствата могат основателно да се считат за такива едва когато съдът им е приписал доказателствена сила.

Доказателствената сила (*valeur probante*/*bewijswaarde*) е донякъде субективна, докато статутът на доказателство, предоставен на дадена категория доказателства (*force probante*/*bewijskracht*), е строго обективен. Статутът на доказателство зависи от степента на надеждност на съответното доказателство. От правна гледна точка определени елементи могат да се считат за доказателства само ако показват достатъчна степен на надеждност, тъй като съдът на практика е лишен от право на преценка. Такъв е случаят с документалните доказателства. Ако съдът тълкува съдържанието на законно получен документ по начин, несъвместим с действителния му текст, той нарушава статута на документалните доказателства. Загубилата страна може да използва това нарушение като основание за подаване на касационна жалба до Касационния съд (*Cour de cassation*/*Hof van Cassatie*).

2 Събиране на доказателства

2.1 За събирането на доказателства винаги ли е необходимо искане от страна по делото или в някои случаи съдията може да събере доказателства по собствена инициатива?

Страната, която излага дадено твърдение, трябва да е в състояние да го докаже. В някои случаи съдът може да разпореди дадена страна да представи доказателства, какъвто е случаят когато се счита, че лицата действат така, сякаш са под клетва (член 1366 от Гражданския кодекс). При спазване на строги условия съдът може да задължи дадена страна да направи изявление под клетва или поради факта, че резултатът от делото ще зависи от това изявление, или просто за да определи размера на обезщетението.

Съдът може да разпитва страните и да разпореди разпит на свидетели, освен когато законът забранява това (член 916 от Съдебния кодекс). Той може също така да разпореди установяването на факти или изготвянето на техническо становище от вещи лица (член 962 от Съдебния кодекс).

2.2 Какво следва, след като събирането на доказателства по искане на страна по делото бъде допуснато?

Молбите за събиране на доказателства трябва да бъдат представени от едната от страните или в основната искова молба, или в допълнителна искова молба в хода на производството. Съдът може да одобри или да отхвърли молбата, като представи мотиви за това.

Когато даден документ трябва да бъде проверен (член 883 от Съдебния кодекс) или се твърди, че документ е фалшив (член 895 от Съдебния кодекс), съдът разпорежда на страните да се явят пред него, заедно със или без процесуален представител, като представят за сравнение всички документи и книжа, или документа, за който се твърди, че е фалшив. Съдът може да разгледа и да се произнесе по въпроса незабавно или да разпореди документът да бъде внесен в деловодството, след което може да извърши сам събирането на доказателства или да го възложи на вещи лица. След това съдът се произнася относно проверката на документите или твърдението за неистинност.
Когато дадена страна предлага да предостави доказателства за даден факт чрез един или повече свидетели, съдът може да позволи събирането на тези доказателства, ако това е допустимо (член 915 от Съдебния кодекс). Освен ако законът го забранява, съдът може да разпореди разпит на свидетелите. Последните се призовават от секретаря на съда осем дни преди датата на тяхното изслушване. Те трябва да положат клетва и се разпитват поотделно от съдията. Съдията може да задава въпроси на свидетеля по свой почин или по искане на една от страните. Свидетелските показания се снемат в писмен вид, прочитат се, коригират се и се допълват, ако е необходимо, след което изслушването на свидетеля приключва.
С цел да разреши или да избегне даден спор, съдът може да разпореди изготвянето на експертно заключение. Експертното заключение трябва да се придържа към установяването на фактите и техническите становища (член 962 от Съдебния кодекс). Вещото лице изпълнява възложената му задача под надзора на съда. Страните предоставят на вещото лице всички необходими документи и изпълняват всички негови основателни искания. Заключението трябва да бъде представено до определена в съдебното разпореждане дата. Ако експертното заключение е в противоречие с убеждението на съда, той не е задължен да се съобразява с него.
По свой почин или по искане на страните съдът може да разпореди оглед на място, посочено в хода на производството (член 1007 от Съдебния кодекс). Огледът, на който страните могат да присъстват или не, ще бъде проведен от съдията, който нарежда провеждането му, или от лице, което е официално натоварено с него. За всички предприети действия и направени констатации се изготвя официален доклад, който се връчва на страните.

2.3 В кои случаи съдът може да отхвърли искане на страна по делото за събиране на доказателства?

Съдът не е задължен да уважи молбата на дадена страна за събиране на доказателства. Въпреки това, ако друг съдебен орган поиска от съда да предприеме мерки за събиране на доказателства, съдът трябва да го направи (член 873 от Съдебния кодекс).

2.4 Какви са различните видове доказателствени средства?

В обхвата на общото гражданско право са налице пет вида доказателства: документални доказателства, свидетелски показания, презумпции, самопризнания на страните и изявления, дадени под клетва (член 1366 от Гражданския кодекс).
Документалните доказателства (член 1317 от Гражданския кодекс) могат да бъдат под формата или на публичен документ (*acte authentique*/*authentieke akte*), или на частен документ (*acte sous seing privé*/*onderhandse akte*). Публичен документ е документ, изготвен в установена форма от държавен служител, който е упълномощен за целта (например нотариус или съдебен секретар) и представлява пълно доказателство между страните, както и по отношение на трети страни, за споразумението, което се съдържа в него. Частен документ, който е одобрен и подписан от всички засегнати страни в толкова екземпляра, колкото са страните, се счита за пълно доказателство между страните. За всички дела, включващи сума или стойност над 375 EUR, трябва да бъде изготвен публичен или частен документ (член 1341 от Гражданския кодекс).
Не е допустимо свидетелските показания (член 1341 от Гражданския кодекс) да противоречат на съдържанието на официални документи или да го допълват. Когато обаче са налице само улики, представени в писмен вид, или когато изготвянето на документални доказателства не е възможно, се допускат свидетелски показания.
Презумпциите (член 1349 от Гражданския кодекс) са заключения, които законът или съдът прави въз основа на известен факт, за да установи неизвестен факт. Презумпциите не могат да се добавят към съдържанието на документи, но могат, както и свидетелските показания, да представляват *prima facie* доказателство, което да бъде допълнено от писмени доказателства и да замести документи, които не могат да бъдат издадени.
Самопризнанията на страните (член 1354 от Гражданския кодекс) биват съдебни или извънсъдебни. Съдебно самопризнание (*aveu judiciaire*/*gerechtelijke bekentenis*) е изявление, което е направено пред съда от дадена страна или от неин упълномощен представител и което може да представлява пълно доказателство срещу лицето, което го прави. Извънсъдебното самопризнание (*aveu extrajudiciaire*/*buitengerechtelijke bekentenis*) обаче не подлежи на каквито и да е официални изисквания.
Едната от страните може да изисква от другата страна да положи клетва („решаваща клетва“ (*serment décisoire*/*beslissende eed*) (член 1357 от Гражданския кодекс) или това може да бъде разпоредено от съда. В случай на решаваща клетва изявлението представлява убедително доказателство само в полза на лицето, което я полага, или срещу него.
Доказателствата по търговски дела не са регламентирани (член 25 от Търговския кодекс), но за този вид дела е налице специфично доказателствено средство, а именно приетата фактура в случай на договор за продажба. Даден търговец винаги може да използва приетата фактура като валидно доказателство, докато всички други писмени документи могат да послужат като доказателство само ако са представени от ответната страна.

2.5 Какви са начините за снемане на свидетелски показания и различават ли се те от средствата, използвани за снемане на експертни заключения? Какви са правилата във връзка с представянето на писмени доказателства и експертни заключения/становища на вещи лица?

Свидетелските показания се разглеждат в Гражданския кодекс като независими доказателствени средства. Процесуалните и техническите аспекти се уреждат от Съдебния кодекс. Експертното заключение е само едно от доказателствените средства и се урежда от Съдебния кодекс. Страните могат да поискат от съда да призове свидетели, но не могат да определят вещи лица по собствена инициатива: това може да направи само съдът.
Документалните доказателства имат статута на доказателство и съдът трябва да зачита тяхното съдържание, макар че това не важи за експертните заключения и становища. Ако направените в заключение или становище констатации са в противоречие с убеждението на съда, те не са обвързващи за него (член 962 от Съдебния кодекс).

2.6 Има ли доказателствени средства, които се ползват с по-голяма доказателствена сила от други?

Съществува йерархия на регламентираните доказателствени средства. Най-високо са поставени самопризнанията и изявленията под клетва. Писмените документи са винаги по-високо поставени от свидетелските показания и презумпциите. Публичните документи представляват пълно доказателство между страните и по отношение на трети страни, докато признат частен документ представлява пълно доказателство между страните. Свидетелските доказателства и презумпциите могат да се използват само ако документалните доказателства са непълни или ако не е възможно да се представят документални доказателства за споразумението, което трябва да се докаже.

2.7 За доказването на определени факти, задължително ли е използването на определени доказателствени средства?

В зависимост от това дали делото има гражданскоправен или търговскоправен характер, допустимите доказателствени средства са регламентирани и нерегламентирани. Според гражданското право публичен или частен документ трябва да бъде изготвен за всички дела,

включващи сума или стойност над 375 EUR (член 1341 от Гражданския кодекс). Само тези документи могат да служат като доказателства; свидетелски показания и презумпции не са допустими. За разлика от това при търговски дела се допускат свидетелските показания и презумпциите, които противоречат на съдържанието на документа или го допълват.

2.8 По закон свидетелите длъжни ли са да дадат показания?

Свидетелите се изслушват по искане на страните или по разпореждане на съда (член 915 и член 916 от Съдебния кодекс).

Явяването на свидетелите се урежда от член 923 и следващите от Съдебния кодекс.

2.9 В кои случаи те могат да откажат да свидетелстват?

Ако бъде призован свидетел, който твърди, че има основателна причина да бъде освободен, по въпроса се произнася съдът. Такава основателна причина може да бъде например фактът, че свидетелят е обвързан от задължение за професионална тайна (член 929 от Съдебния кодекс).

2.10 Може ли лице, което откаже да свидетелства, да бъде санкционирано или принудено да даде показания?

Лице, призовано като свидетел, е задължено да се яви. Ако то не се яви, по искане на едната от страните съдът може да разпореди свидетелят да бъде призован чрез известие, връчено от съдебен изпълнител (*huissier de justice*/*gerechtsdeurwaarder*) (член 925 от Съдебния кодекс). Свидетел, който е бил призован да се яви в съда и не го е направил, подлежи на налагане на наказателна глоба (член 926 от Съдебния кодекс).

2.11 Има ли категории лица, от които не може да бъдат снети показания?

Свидетелските показания са невалидни, ако са дадени от лице, което не е правоспособно да дава показания (член 961, параграф 1 от Съдебния кодекс).

Малолетно или непълнолетно лице на възраст под 15 години не може да дава показания под клетва. Всички направени от него изявления могат да имат само информативен характер (член 931, параграф 1 от Съдебния кодекс).

Малолетни или непълнолетни лица имат правото да бъдат изслушвани по дела, отнасящи се до упражняването на родителски права, условията на живот и правото на лични отношения. Когато съдът реши да изслуша малолетно или непълнолетно лице, последното може да откаже да даде показания (член 1004/1 от Съдебния кодекс).

Деца и други роднини по низходяща линия не могат да дават показания в случаите, когато техните родители или близки по възходяща линия имат противоположни интереси (член 931, параграф 2 от Съдебния кодекс).

2.12 Каква е ролята на съдията и страните при разпита на свидетел? При какви обстоятелства свидетел може да бъде разпитан чрез използването на видеоконферентна връзка или други технически средства?

Страните не могат да прекъсват свидетелите, докато те дават показания, или да се обръщат към тях, а винаги трябва да се обръщат към съдията (член 936 от Съдебния кодекс). По собствен почин или по искане на една от страните съдията може да зададе на свидетеля всеки въпрос, който може да разясни, или да допълни свидетелските показания (член 938 от Съдебния кодекс).

Непреките свидетелски показания са валидни; не съществуват законови разпоредби или правни принципи, които да са в противоречие с това. Освен това съгласно член 924 от Съдебния кодекс съдът има право да взема решение дали в случай на свидетел, който може да докаже, че не е в състояние да се яви лично в съда, показанията му могат да бъдат снети на мястото, където се намира.

3 Преценка на доказателствата

3.1 Набавянето на доказателства по незаконосъобразен начин от страна по делото ограничава ли съда да ги вземе предвид при постановяването на решение?

Доказателства, които са получени по незаконосъобразен начин, не могат да бъдат използвани в съдебно производство. Следователно при вземането на решение съдът трябва да пренебрегне такива доказателства. Доказателства, получени по начин, който представлява нарушение на неприкосновеността на личния живот, професионалната тайна или поверителността на кореспонденцията, са незаконни и недопустими.

3.2 Показанията на страна по делото смятат ли се за доказателство?

Документи, издадени от дадена страна, не мога да се използват като доказателства в нейна полза. Съгласно търговското право обаче фактура за търговска сделка, която е издадена от търговец, но е приета от клиент, може да бъде използвана като валидно доказателство от търговеца, за да се докажат съответните факти. Правилно водени сметки могат да бъдат приети от съда като доказателства за сделки между търговци.

Съдебното самопризнание е изявление, направено пред съда от някоя от страните или от неин упълномощен представител, и представлява пълно доказателство срещу лицето, което е направило самопризнанието.

Последна актуализация: 29/10/2019

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответното звено за контакт към Европейската съдебна мрежа. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Нито ЕСМ, нито Европейската комисия поемат каквато и да е отговорност по отношение на информацията или данните, които се съдържат или са споменати в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държвата-членка, отговорна за тази страница.